

Yusuf Ziya Kavakçı'nın Hayatı ve Fıkıhçılığı
Yusuf Ziya Kavakçı's Life and Perception of Islamic Jurisprudence

Aliosman Dağlı

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi
İstanbul/Türkiye
dagli.aliosman@std.izu.edu.tr

İstanbul Sabahattin Zaim University
Faculty of Islamic Sciences
İstanbul/Türkiye
ORCID: 000-0002-9177-5885

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü Article Types	Araştırma Research Article
Geliş Tarihi Received	09 Mart March 2023
Kabul Tarihi Accepted	09 Mayıs May 2023
Yayın Tarihi Published	30 Haziran June 2023
Yayın Sezonu Pub Date Season	Haziran June
Cilt Volume	39
Sayı Issue	39
Sayfa Pages	151-172

Atıf | Cite as

Aliosman Dağlı, "Yusuf Ziya Kavakçı'nın Hayatı ve Fıkıhçılığı". *Usul İslam Araştırmaları Dergisi* 39/39 (Haziran 2023), 151-172.
DOI: 10.56361/usul.1262431

İntihal | Plagiarism

Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir
This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Yayıncı | Published by

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
İstanbul Sabahattin Zaim University

Telif Hakkı | Copyright

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır.
Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Etik Beyan | Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Ali Osman Dağlı).

Öz

Cumhuriyet döneminde kurulan İslâm enstitülerinin ve ilahiyat fakültelerinin ilk hocaları ya Osmanlı uleması ya da onların talebelerinden oluşmaktadır. Yusuf Ziya Kavakçı da Osmanlı ulemasının birçoğunun ya sohbet ya da ders halkasında bulunmuş âlim bir akademisyendir. Çalışmamızda Kavakçı'nın hayatı ve fıkıhçılığı kısa hayat hikâyesi üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan onun fıkıhçılığını ortaya koymak, kendisiyle geçmişte yapılan ulaşıldığımız mülakatları ve bizzat kendi yaptığımız görüşmeleri esas alarak, 80'ini aşmış yaşayan kültür hazinemiz ve onun hayata bakışı ana hatlarıyla izah edilmeye çalışılmıştır. Kavakçı'ya içtihat ve taklit, bir mezhebe tâbi olmak, fetvada kullandığı yöntem gibi birçok konu hakkındaki fikirleri sorulmuştur. Alınan cevaplar ilgili bölümlerde birebir nakledildikten sonra kısa bir analize tâbi tutulmuştur. Anlaşılamayan noktalar yazılı ve sözlü olarak Kavakçı'ya tekrar sorulmuştur. Çalışmanın her safhasında bilgisine başvurulmuştur. Özellikle Kavakçı'nın akranlarıyla, isim verilmeden mukayesesi yapılmaya çalışılmıştır. İçtimai birikimlerinin sonucu ortaya koyduğu projeler tespit edilip genç fıkıhçıların ve konunun ilgililerinin bilgisine sunulmuştur. Böylece bir taraftan Kavakçı ile yapılan hemen hemen bütün sözlü ve yazılı görüşmeler toplanırken diğer taraftan bilimsel bir araştırma ortaya konulmaya çalışılmıştır. **Anahtar kelimeler:** İctihad, Taklid, Fetva, Fıkıh, Hukuk.

Yusuf Ziya Kavakçı's Life and Perception of Islamic Jurisprudence

Abstract

The first professors of Islamic institutes and theology faculties established in the Republican period were either Ottoman scholars or their students. Yusuf Ziya Kavakçı is also a scholar who attended to lectures and conversation circles of many Ottoman scholars. In our study, the transition period is tried to be explored through a brief life story of Kavakçı. On the other hand, his perception of Islamic Jurisprudence is outlined based on past interviews we could reach and interviews we had personally with our over 80 years old living cultural treasure. Kavakçı was asked about his opinions on many subjects such as ijhtihad, taqlid, following a madhab, and the method he used in fatwa. The answers received were subjected to a short analysis after they were conveyed one-to-one in the relevant sections. Incomprehensible points were asked again to Kavakçı, both verbally and in writing. He was consulted at every stage of the study. Thus, through the necessary analyzes a scholarly study is aimed to be presented.

Keywords: Jurisprudence, Taqlid, Fatwa, Fiqh, Law.

حياة يوسف ضياء كاواكجي و شخصيته الفقهية

الملخص

كان أول علماء المعاهد الإسلامية وكلليات الإلهيات التي أسست في العهد الجمهورية إما علماء عثمانيين أو طلابهم. يوسف ضياء كاواكجي هو عالم أكاديمي شارك في محادثة أو محاضرة معظم العلماء العثمانيين في عصره. حاولنا في دراستنا أن نذكر حياته و شخصيته الفقهية من خلال قصة قصيرة في حياته. من ناحية أخرى، تم محاولة توضيح فقه السيد كاواكجي من خلال قصة قصيرة في حياته، مع الاعتماد على المقابلات التي تم إجراؤها معه في الماضي والتي تم الوصول إليها ومقابلاتنا الخاصة به، وقد حاولنا شرح كنز ثقافتنا الحية الذي تجاوز ثمانين عامًا ونظرتنا للحياة بشكل عام. سُئل كاواكجي عن آرائه في مواضيع كثيرة مثل الاجتهاد والتقليد، واتباع المذهب، والطريقة التي يستخدمها في الفتوى. ثم نقل الإجابات المتلقاة بشكل مطابق في الأقسام المعنية وبعد استلام الإجابات مع إجراء تحليل موجز للانتقادات والردود. وطرحنا النقاط التي غير المفهومة على كاواكجي مرة أخرى عن طريق الكتابة والتحدث. واستمر التشاور مع معرفته في كل مرحلة من مراحل الدراسة. تم محاولة إجراء المقارنة بين كاواكجي ونظرائه من دون ذكر أسمائهم. كما تم محاولة فهم مبادراته الدولية في سياق الأنشطة التي قام بها كاواكجي.

الكلمات المفتاحية: اجتهاد، تقليد، فتوى، فقه، قانون.

Giriş

İslam hukuk tarihinin en önemli kaynaklarından biri de tabakat ve menakıb kitaplarıdır. Genç İslam hukukçularının yetişip fıkıh nosyonu elde etmesinde bu eserlerin çok büyük katkısı vardır. Çalışmamızın amacı, yaşayan kültür mirası niteliğini taşıdığını düşündüğümüz Profesör Doktor Yusuf Ziya Kavakçı'nın şahsını ve fıkıh ilmine katkılarını, bilimsel bir bakış açısıyla tanıtmaktır.

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemlerinden mülakat yöntemi kullanılmıştır. Kavakçı ile yapmış olduğumuz yüz yüze ve telefonla görüşmeler ile son olarak bu çalışma için yapmış olduğumuz mülakat temel kaynağımızı oluşturacaktır. 84 yaşında olan Kavakçı'nın hayatını ana hatlarıyla kendisinden alınan cevaplar üzerinden aktardıktan sonra yine kendisiyle yaptığımız mülakatlar kapsamında fıkıhçılığı anlatılmaya çalışılacaktır. Bu araştırma yöntemlerine ek olarak yazılı ve görsel kaynaklara da başvurulmuştur. Kavakçı'nın görüşlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için onun gözetiminde kısa analizler yapılmaya çalışılmıştır.

A. Yusuf Ziya Kavakçı'nın Hayatı

Yusuf Ziya Kavakçı 22 Haziran 1938'de Sakarya'nın Hendek ilçesinin Yeşilvadi (Karaköçek) Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Ailesi 93 Harbi esnasında Batum'dan göçmüştür. Dedesi Osmanlı döneminde binbaşılık yapmış ve Çarlık Rusya'sı tarafından Sibiryaya sürgüne gönderilmiştir. Bir yolunu bulup sürgünden kurtulan dedesi vatana dönüş yapmıştır. Gürcü kökenli olan aile, ayrıca mütedeyyin bir yapıya sahiptir.

On yaşında hafızlığını tamamlayan Kavakçı, hafızlığını tamamladıktan sonra ilk dinî eğitimini Adapazarı Hasırcılar Kur'an Kursu'nda klasik usul üzere almıştır. Hayatının ilerleyen yıllarında da yine klasik usul üzerine birçok hocadan çeşitli dersler almıştır. Ancak onu en çok el-Ezher mezunu Bosnalı Şaban Hociç (ö.1980) ve Cevdet Şimşek Hoca ile Topaloğlu Terzi Ahmed Hoca efendiler etkilemiştir.¹

¹ Anadolu Ajansı, "Prof. Dr. Yusuf Ziya Kavakçı: Dünyanın Osmanlı, Türk ve İslam ilim irfanına ihtiyacı var", *YouTube* (29 Ocak 2023), 00:00:00-1:34:30.

1955 yılında açılan vaizlik sınavını kazandıktan sonra² İstanbul'a hicret etmiş, bir taraftan Hırka-i Şerif Camii'nde müezzinlik yaparken bir taraftan İstanbul İmam Hatip Okulu'nda okumuştur. Bu sırada hariçten ortaokul derslerini de vermiş ve İmam Hatip'ten Vefa Lisesi birinci sınıfa geçerek 1960 yılında buradan mezun olmuştur. Ardından İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tahsilini tamamlamıştır (1964). Terk ettiği İmam Hatip Lisesi'nin fark derslerini vererek İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'ne kaydolmuş ve buradan da mezun olmuştur (1968).³

İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde Celalettin Ökten, Mâhir İz, Ahmed Davudoğlu, Ömer Nasuhi Bilmen, Nihat Sami Banarlı, Kâmil Su gibi önemli ilim adamlarından ders almıştır. 1968-1969 tarihleri arasında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde İslam hukuku öğretmeni olarak görev yapmıştır.

Askerlikten önce 1969'da "Karahanlılar Devrinde Maverâünnehir İslâm Hukukçuları (11-12. yüzyıl)" konulu doktora tezini tamamlayarak teslim etmiş, askerliği devam ederken izin alarak tezinin savunmasını yapmış ve başarılı olarak doktora derecesini almıştır. 1970-1974 yılları arasında ise Adnan Menderes tarafından açılan ve Fuat Sezgin tarafından ihya edilen İslâm Araştırmaları Enstitüsü'nde boşalan kadroda asistanlık yapmıştır. 1973 tarihinde "Hisbe Teşkilâtı: Bir İslam Hukuk ve Tarih Müessesesi Olarak Kuruluş ve Gelişmesi" çalışmasıyla doçent olmuştur. "Miras Hukukunda Erkek ve Kadın Hisseleri Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma" isimli çalışmasıyla 1981 senesinde profesör unvanı almıştır.

1974-1983 yılları arasında Erzurum Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde önce öğretim üyesi (İslam hukuku kürsüsünde Türkiye'de ilk doçent ve ilk profesör) sonra da dekan olmuştur. Başörtüsü yasağını uygulamadığı için baskıya maruz kalınca emekliliğe ayrılmıştır.

1983-1988 arasında baroya kaydolarak avukatlık yapmıştır. Arap ülkelerindeki Türk firmalarının yanı sıra İslam İşbirliği Teşkilatı'nın Ekonomik

² Bu sınav bir yeterlilik imtihanı olup, vaizlik için aranan diğer şartlar o an itibarıyla bulunmadığı için bu göreve atanmamıştır.

³ Kavakçı, İstanbul'a geldiğinde ilkokul mezunu olup önce ortaokulu dışarıdan bitirip daha sonra İHL'ye başlamıştır. Orayı tamamlamadan Vefa Lisesi'ni bitirip hukuk eğitimine başlamıştır. Daha sonra da İHL fark derslerini vermiştir. Bu süreç takdim-tehirli olduğu için bizce de anlaşılması zor olmuş, Kavakçı'ya birkaç kez sorularak durum aydınlatılmıştır.

ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) ve Devlet Planlama Teşkilatı'nda çalışmıştır.

1988 yılında Kuzey Teksas İslam Derneği'nin daveti ile Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiş, burada Kur'an Akademisi ve Suffe İslam Semineri isimlerinde okullar kurmuştur. Çoğunluğunu Arapların oluşturduğu Müslümanlara İslami ilimler dersleri vermiş, fetva faaliyetlerinde bulunmuştur. Temple, Philadelphia ve Pensilvanya üniversitelerinin yanında İngiltere Cambridge üniversitelerinde misafir öğretim üyelikleri yapmıştır. Islamic Circle of North America'da konuşmalar yapmış, Islamic Society of North America ve The Fiqh Council of North America isimli oluşumların azalıklarında bulunmuştur.⁴

Teksas'ta yaşayan Müslümanların Amerikan Kanunlarının açtığı alan çerçevesinde İslam Aile Hukukundan faydalanmaları için çalışmalarda bulunmuştur. Osmanlı medreselerinden okutulan kitaplardan örneğin Şürünbülali'nin Nûru'l-İzah'ı ve İmam Nevevî'nin Kırk Hadis'i gibi eserleri ders kitabı olarak okutmuştur. 2016-2019 tarihleri arasında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin İngilizce bölümlerinde yarı zamanlı öğretim üyeliği yapmıştır.

Kavakçı, Osmanlı bakiyesi birçok âlimle görüşmüştür. Bunların en ileri gelenleri Ahıskalı Ali Haydar Efendi, Ali Yektâ Sundu, Fuat Çamdibi, Bekir Hâkî Yener, Süleyman Hilmi Tunahan, Mehmed Zahid Kotku, Ömer Nasuhi Bilmen, Ahmed Davudoğlu, Mahir İz, Mahmud Bayram, Üsküdarlı Ali Efendi, Yeni Camii imamı Nuri Yavuzer, Abdülaziz Bekkine'dir.⁵ Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca, Almanca bilen Yusuf Ziya Kavakçı'nın Merve Safa Kavakçı, Ravza Kavakçı Khan ve Elif Kavakçı isimlerinde üç kızı vardır.

Yusuf Ziya Kavakçı'nın çalıştığı kurumlar liste halinde şunlardır:

⁴ Yusuf Ziya Kavakçı, "Yusuf Ziya Kavakçı ile Mülakat" (Görüşmeci: Aliosman Dağlı, Video Kaydı, 27 Ocak 2023).

⁵ Bin Yıl Anatolia TV, "Prof. Dr. Yusuf Ziya Kavakçı Kimdir?"; *YouTube* (28 Ocak 2023), 00:00:00-00:08:10.
Vav Tv, "Prof. Dr. Yusuf Ziya Kavakçı'nın İlim Yolculuğu | Yüzler ve İzler (68. Bölüm)" *YouTube* (29 Ocak 2023), 00:25:00-1:35:00.

- 1) DİB İstanbul Müftülüğü bünyesinde imam hatip, müezzin, kayyum, vaizlik.
- 2) İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde fıkıh öğretmenliği.
- 3) İslam Araştırmaları Merkezi'nde asistanlık.
- 4) Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyeliği ve dekanlık.
- 5) Ankara'da Devlet Planlama Teşkilatı azalığı.
- 6) ABD'de Philadelphia ve Cambridge'de misafir öğretim üyeliği.
- 7) Kuzey Texas İslam Birliği (IANT)'nde öğretici ve imam.⁶
- 8) Dallas'ta Suffa İslam Semineri'nin kuruculuğu.
- 9) Amerika Fıkıh Konseyi azası.
- 10) Ankara Barosu'nda avukatlık.
- 11) Marmara ve İstanbul üniversiteleri ilahiyat fakültelerinde emekli öğretim üyeliği.

B. Yusuf Ziya Kavakçı'nın Fikrî Yapısı

İctihad kabiliyetinin çok küçük yaşlarda kazanılmaya başlanması gerektiğini düşünen Kavakçı, 1988 yılında yerleştiği Amerika'nın Dallas eyaletinde anaokulundan başlayan Quranic Academia ve Suffe İslam Semineri okullarını kurmuştur. ABD'de birçok fikhî, kelâmî ve kültürel alanda faaliyet göstermiş ve Osmanlı'dan tevârüs eden müsamahakâr, prensipli ve kucaklayıcı anlayışı yaymaya gayret etmiştir.

Osmanlı ilim ve kültür anlayışına sahip olduğu anlaşılan Kavakçı, dini anlama ve yorumlama çabalarında Selçukludan tevarüs eden milli birikimi esas almıştır. Kur'an'daki ağaç temsili (şeceretin tayyibe)⁷ fikir dünyasının

⁶ Islamic Tribunal, "İmam Yusuf Z. Kavakçı" (Erişim 29 Ocak 2023)

⁷ "Görmedin mi, Allah sana nasıl bir mesel îrâd etmiştir. Güzel bir kelime, kökü sâbit (ve sağlam) ve dal(lar)ı semâda (yukarıda) olan bir ağaç gibidir." Hasan Basri Çantay Meâli (29 Ocak 2023), el-İbrâhim 14/23.

merkezine yerleştirmiş, bir taraftan dini ve milli değerlerine bağlılıktan taviz vermemiş diğer taraftan günün değişen şartlarını da göz önünde bulundurmuştur.

Msamahakr bir anlayışa sahiptir. Bu özelliği ile birçok farklı din mensubuna İşlam'ı tebliğ etme konusunda tereddüt etmemiş ve birçok kişinin hidayetine vesile olmuştur. Birleştirici bir özelliğe sahip Kavakçı, diğer mezhep ve meşreplere mensup olan ve İşlam dünyasının muhtelif yerlerinden ABD'ye gen Müslümanlarla iş birliği içinde bulunmuş ve mukayeseli İşlam Hukukuna olan vukufiyeti birçok ihtilafın kalkmasına vesile olmuştur.

ABD'de Mülteka'yı başından sonuna kadar İngilizceye tercüme etmiştir. *Mecelle Ahkm-ı Adliyye*'yi de sekiz yüzüncü maddesine kadar İngilizce olarak ders vermiş ve bu dersleri kayıt altına aldırmiştır. Kur'n-ı Kerm'in başından sonuna kadar gramer tahlilini de İngilizce olarak ders vermiş ve kayda aldırmiştır. İşlam hukukuna dair İngilizce ve Türkçe birçok eser kaleme almış, İşlam hukukunun anlaşılması ve yaşanması uğrunda büyük çaba sarf etmiştir. Kavakçı ailesinin İşlam'ın yaşanıp yaşatılması konusundaki mücadelesi tarihe mal olmuştur. Bu uğurda önce eşi, sonra kendisi daha sonra da çocukları büyük fedakrlıklar yapmıştır.

Cesur ve mücadeleci bir ruha sahip olan Kavakçı, ilerlemiş yaşına rağmen hlihazırda Ankara barosuna kayıtlı bir avukat olup, hukuki birikimini uluslararası boyuta da taşıyarak birçok Müslüman Devleti'nin ve Müslüman liderinin uluslararası arenada avukatlığını üstlenmiştir. Kavakçı, gerek yüz yüze ve gerekse de evrimii olarak yapmış olduğu ilmi buluşmalarda fikirlerini genç dimağlarla paylaşmaya devam etmektedir. Sosyal medya platformlarında birçok ilmî, fikri, meslek ve kültürel topluluğa yönelik olarak sürekli bir şekilde görüşlerini yazılı ve sesli biçimde ortaya koymaktadır. Yazmış olduğu birçok eseri ve kayda aldığı çok sayıda ilmi çalışmayı Esad Coşan Vakfi'na ve Washington'daki Amerika Diyanet Merkezi'ne bağışlamıştır. Yine fikirleri kendi izniyle bazı takipçileri tarafından kaleme alınmaktadır.

C. Yusuf Ziya Kavakçı'nın Eserleri

1. Telif Eserleri

XI. ve XII. Asırlarda Karahanlılar Devrinde Maveraünnehir İşlam Hukukları, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1976, 322 sayfa:

Kavakçı'nın bu eseri özellikle Hanefi Mezhebinin Maveraünnehir ekolünün tanıtımı ve meşayih dönemi sonrası Hanefi literatürünün gelişimi hakkındadır.

Hisbe Teşkilatı – Bir İslam Hukuk ve Tarih Müessesesi Olarak Kuruluş ve Gelişmesi, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1975, 150 sayfa: İslam Hukuku kurumlarından Hisbe Teşkilatının tarihi gelişim sürecini inceleyen bir eserdir. Günümüz İslam Hukukçularına fihhi kurumların incelenme tekniğini göstermesi açısından son derece önemli bir çalışmadır.

Suriye – Roma Kodu ve İslam Hukuku (Mecmua'l-Fıkh Sistematiği ile), Atatürk Üniversitesi Yayını, Ankara, 1975, 78 sayfa: İslam Hukukunun özgünlüğüne dair eleştirilerin Roma Hukuku bağlamında değerlendirildiği ve fikhin orijinalitesinin ortaya konulduğu önemli bir eserdir.

İslam Araştırmalarında Usul, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1976, 215 sayfa: Özellikle ilahiyat fakültelerinin lisansüstü çalışmalarında kaynak metot kitabı olarak kullanılan eser, M. Hamidullah'ın İslami İlimlerde araştırma tekniklerini nasıl kullandığını Kavakçı üzerinden yansıtmaya açısından önemlidir.

İslam (Briefly), Edited by Ravza Kavakçı, 1991: İngilizce kaleme alınan eser Amerikan toplumuna İslam'ın temel prensiplerini ve dünyaya sunduğu özgün düzeni tanıtmaktadır.

Islamic Inheritance Law (İslam Miras Hukuku) Al-Huda Publishers, 1994, 73 sayfa: İngilizce kaleme alınan eser, İngilizce konuşan Müslümanlara miras hukuku konusunda bilgi vermeyi hedeflemektedir.

İslam Aile Hukuku (Dr. Ömer Ferruh Çevirisi), Sebil Yayınları, 1969, 239 sayfa: Esasen tercüme olan eser, Ahval-i Şahsiyyeye dair ilk kaleme alınan Türkçe çalışmalar arasında yer aldığından ilahiyat fakültelerinde ders kitabı olarak uzun yıllar kullanılmıştır.

İslam Araştırmalarında Usul Hakkında Notlar, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 1972, 72 sayfa: Kavakçı'nın daha önce metoda dair yazmış olduğu kitabındaki eksikleri tamamlayıp kitabı takviye etmek amacıyla kaleme aldığı çalışmadır.

2. Tercüme Eserleri

Muhammed Zübeyr Sıddıkî'nin “Hadis Edebiyatı” (İngilizce'den Türkçe'ye)

İslam ve Modern Ekonomi (Fransızca'dan Türkçe'ye)

Prof. Dr. Ömer Ferruh'un “İslam Aile Hukuku” (Arapça'dan Türkçe'ye)

Comte Leon Ostrorog'un “The Angora Reform – Ankara Reformu” (İngilizce'den Türkçe'ye)

Muhammad Ahmad Mahmud'un “İslam Ekonomisi” (İngilizce'den Türkçe'ye)

Fazlurrahman'ın “İslamiyet ve İktisadi Adalet Meselesi” (İngilizce'den Türkçe'ye)

A Travelogue of My Journey to the Cape of Good Hope, Omer Lutfi Efendi (Osmanlı Türkçesi'nden İngilizce'ye çeviri)

3. Makaleleri

“İslam'da Hukuk Araştırmaları”, *İslam Medeniyeti Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, (Ağustos 1967), 22 vd.

“el-Kâsânî Ebu Bekr b. Mes'ud”, *İslam Düşüncesi Dergisi*, Sayı:6, (Kasım 1968), 371 vd.

“Alım-Satım Akdi”, *İslam Medeniyeti Dergisi*, Cilt:1, Sayı:7, (Şubat 1968), 19 vd.

“Türklerin İslâm'a Yaptıkları Hizmetler (Cumhuriyetten Önce)”, *İslam Medeniyeti Dergisi*, Cilt:1, Sayı:11, (Haziran 1968), 25 vd.

“İslâm Hukukununun Tekevvünü”, *İslam Medeniyeti Dergisi*, Cilt:1, Sayı:12, (Temmuz 1968), 15 vd.

“Ed-Debûsî Ebu Zeyd Abdullah”, *İslam Medeniyeti Dergisi*, Cilt:2, Sayı:14, (Eylül 1968), 25 vd.

“el-Halvâ'î Abdu'l-Azîz”, *İslam Medeniyeti Dergisi*, Cilt:2, Sayı:15, (Ekim 1968), 20 vd.

“el-Bezdevî Ebu'l-Yüsr Muhammed”, *İslam Medeniyeti Dergisi*, Cilt:2, Sayı:16, (Kasım 1968), 31 vd.

“İran Medeni Kanunu ve Din”, *İslam'ın İlk Emri Oku Dergisi*, Cilt:8, Sayı:80, (Eylül 1968), 8 vd.

“es-Serahsi Şemsü'l Eimmeti Ebu Bekr Muhammed”, *İslam'ın İlk Emri Oku Dergisi*, Cilt:8, Sayı:82, (Kasım 1968), 8 vd.

“Dünyamızı Aydınlatan Kitaplar-Bir İslam Hukuku Eserinin Tanıtılması”, *İslam'ın İlk Emri Oku Dergisi*, Cilt:8, Sayı:84, (Ocak 1968), 16 vd.

“el-Esbicabi”, *İslam'ın İlk Emri Oku Dergisi*, Cilt:8, Sayı:85, (Şubat 1968), 16 vd.

“İslâm Hukuku ve Roma Hukuku”, *İslam Medeniyeti Dergisi*, Cilt:2, Sayı:17, (Ocak 1969), 15 vd.

“İç Basından Yankılar: İmam-ı Azam'ın Talebesi: İmam Muhammed”, *İslam Medeniyeti Dergisi*, Cilt:2, Sayı:20, (Haziran 1969), 52 vd.

“Ebu Bekr Alaeddin Muhammed es-Semerikandi”, *Diyanet İlmî Dergi*, Cilt:8, Sayı:82-83, (Mart-Nisan 1969), 91 vd.

“Index Islamicus”, *Diyanet İlmî Dergi*, Cilt:9, Sayı:100-101, (Eylül-Ekim 1970), 349 vd.

“el-Bezdevî Ebu'l-'Usr 'Ali b. Muhammed”, *İslam Medeniyeti Dergisi*, Cilt:3, Sayı:28, (Şubat 1973), 40 vd.

“Mâhir Hocam”, *Tohum Dergisi*, Cilt:8, Sayı:86, (Mart 1975), 17 vd.

“Param Olsa Ne Yaparım”, *Sebil Dergisi*, Cilt:1, Sayı:23, (Haziran 1976), 14 vd.

“Amerika'da İslamiyet”, *Sebil Dergisi*, Cilt:3, Sayı:140, (Eylül 1978), 13 vd.

“İslam Devlet Müesseselerine Kısa Bir Bakış”, *İktibas Dergisi*, Cilt:3, Sayı:51, (Şubat 1983), 22 vd.

“Mesnevihan Hazmî Efendi”, *Yedi İklim Dergisi*, Cilt:5, Sayı:40, (Temmuz 1993), 123 vd.

“Muhammed Hamidullah: Zamanımızın Dünya Çapındaki Dev İslam Âlimi”, *Yedi İklim Dergisi*, Cilt:16, Sayı: 157, (Nisan 2003), 21 vd.

D. Yusuf Ziya Kavakçı'nın Fıkıhçılığı

İslam Hukukçusu tabiri klasik anlamda fakih kavramıyla karşılanmaktadır. Ancak günümüzde bu kavramın niceliği ve niteliği konusunda önemli tartışmalar gündeme gelmiştir. Gözler'in kaleme aldığı "Hukuk – Fıkıh İlişkisi İslam Hukukçusu Kimdir?"⁸ isimli makale, bu konunun yeniden tartışılmasına zemin hazırlamıştır. Hayatını ve fıkıhçılığını ele aldığımız Kavakçı hem bir hukukçu hem de klasik bir fıkıhçı olması itibariyle bu tartışmaları geride bırakarak uluslararası boyutta makbul bir İslam Hukukçusu olmuştur. Çalışmamızın bu bölümünde Kavakçı'nın fıkıhçılığı hakkında fikir verecek bazı başlıklar değerlendirilmiştir.

1. Fetvada Yöntemi

Kavakçı aldığı eğitim, yurtiçi ve yurtdışında birçok ilmi organizasyonun içinde bulunması ve sahip olduğu ilmi çevre vesilesiyle gerek sorulan sorulara cevap vermek suretiyle ve gerekse de olaylara bigâne kalamaması nedeniyle çeşitli açıklamalar yapmıştır ve yapmaya devam etmektedir.

Kendisine yönelttiğimiz "Fetva verirken gözettığınız yöntemi açıklar mısınız?" sorusuna şu şekilde cevap vermiştir:

"Öncelikle bana soru yönelten kişiyi ve içinde bulunduğu durumu gereğince tanımaya çalışır sonra da yönelttiği suali her yönüyle kavramaya gayret ederim, Müsteftinin mensup olduğu mezhep ve içinde bulunduğu durumu göz önünde bulundurarak râcih olan fetvayı nakletmeye çalışırım ancak kişinin ailevi, iktisadi ve sıhhi durumuna dair bir zaruret varsa problemi çözmek için gerekirse Ehl-i Sünnet dairesi içinde bulunan bütün mezheplere ve en zayıf görüşe de başvurabilirim. Asla sorunu ortada bırakmam. Eğer konu hakkında o an yeterli bilgim yoksa detaylı bir araştırma yaptıktan sonra cevap veririm. Özellikle boşanma, ortaklık ve cinayet gibi konularda tarafları tam olarak tatmin etmedikçe son sözü söylemem."⁹

Kavakçı'nın ifadesinden mezhep taassubu gözetmediği anlaşılma ile beraber azimet halinde mezhebe uymayı esas aldığımızı da anlamak mümkündür.

⁸ Kemal Gözler, anayasa.gen.tr, "Hukuk-Fıkıh İlişkisi - İslam Hukukçusu Kimdir?" (29 Ocak 2023).

⁹ Yusuf Ziya Kavakçı, "Yusuf Ziya Kavakçı ile Mülakat" (Görüşmecisi: Aliosman Dağlı, Video Kaydı, 27 Ocak 2023).

Bu usul esasen İbni Âbidîn'in de ifta usulüne büyük oranda mutabıktır. Kavakçı'nın yöneltilen suale nasslardan doğrudan istinbatı gündeme getirilmeden cevap vermesi, kendini müctehid olarak görmediğini ihsas ettirmektedir.

2. Zaruret Anlayışı

İstılahta, “*Zorunluluk. Yasak olan şeyin işlenmesini caiz addetmeye sebep olan özür. Bir kimsenin yasak olan şeyi işlemediği takdirde helak olmasını gerektiren hal, durum. Tehlikenin filhal mevcut olması, kaçınılmaz olması, mülci olması, meşru şekilde kurtuluş imkânının bulunmaması, tehlikenin bulunduğu hakkında kişinin kesin kanaat sahibi olması halidir.*”¹⁰ şeklinde tarif edilen “zaruret”, günümüzde istilah anlamından ziyade konuşma dilindeki kapsamıyla kullanılmaktadır. Ancak her mezhebin kendi zaruret tanımı vardır. Zarureti en geniş kapsamıyla ele alan ve kabul eden Mâlikî mezhebidir. Hanefî mezhebi zarureti ölüm, sakatlanma, ağır hastalık ve hapsedilmeyle sınırlandırmıştır.¹¹

Kavakçı zaruret hakkındaki görüşünü Hanefî Mezhebi'nin yukarıdaki kapsamıyla tarif etmekle beraber fetva usulündeki uygulamasında daha geniş bir çerçeve gözlenebilmektedir. Mesela, seferilik durumunda namazların birleştirilmesi konusunda Şafîi Mezhebinin görüşü doğrultusunda fetva vermektedir. Bunun gibi, katılım bankalarının işleyişine dair konular da bu konuya örnek verilebilir.

3. İctihad ve Taklid Anlayışı

Sanayi devrimi ile başlayan son yüz elli yılda gerçekleşen birçok hadise ve ortaya çıkan yeni olaylar icthadı yeniden gündeme getirmiştir. Bu konuda İslam uleması temelde iki gruba ayrılmıştır. Birinci grup icthad kapısının kapandığını ve yapılan icthadlar üzerinden güncel konuların anlaşılması gerektiğini ileri süren gelenekçi âlimlerdir. İkinci grup ise “değişimin kaçınılmazlığıyla birlikte icthadın da kaçınılmaz olduğunu” gündeme getirerek icthadın zaruri olduğunu kabul eden ilim adamlarıdır. Her iki grubun içinde de mutedil ve müteşeddit olan kişiler bulunmaktadır.

¹⁰ Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998), 22.

¹¹ Bk. Halit Çalış, “Zaruret”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/141-144.

Kavakçı kendisine yöneltilen “İctihad ve taklid anlayışında kendinizi Davudoğlu’na mı yoksa Karaman’a mı yakın hissediyorsunuz?” sorusuna “Davudoğlu hocam, Karaman ise arkadaşımıdır. Bu yüzden aralarında bir tercih yapmaktan ziyade kendi görüşümü izah etmek isterim, bence Davudoğlu ne kadar dürüst, ahlaklı ve tutucu bir âlim ise Karaman da dinleyen, anlayan, çalışan ve konuşan cesaretli bir ilim adamıdır. Yaşı sekseni aşmasına rağmen hayattan kopmamış ve her zaman söyleyecek bir sözü olmuştur.

Kanaatimce günümüzde icthad cemaî olmalıdır. Kendi alanında uzman aynı zamanda İslam hukukunu bilen kişilerin bir araya gelmesiyle oluşan bir heyet tarafından konular ele alınıp iyice araştırıldıktan sonra şüpheye sebebiyet vermeyecek şekilde problemler çözümlenmelidir. Ferdi olarak yapılan icthadlar kişinin ilmi, kültürel ve ahlaki birikimi ve istinbat kabiliyeti ile sınırlıdır. Ve her zaman tartışmaya açıktır. Hâlbuki günümüzde Müslümanların birlik ve beraberliğe en fazla muhtaç olduğu dönemde yaşamaktayız.

Taklid konusuna gelirsek özellikle ilmihal düzeyinde bilgisi olan halkın müctehidleri taklid etmesi hayatlarındaki düzeni ve zihinlerindeki tatmini arttıracığı için son derece gereklidir. Ancak zaruret halinde kişiler müctehidlerin herhangi birinin görüşüne tabi olabilir.”¹²

Kavakçı’nın ifadelerinden geleneksel icthad ve taklid anlayışına saygılı olduğu anlaşılabilir. Beraber yeni vakaların ve bilginin cemaî icthadı kaçınılmaz hale getirdiğini düşündüğünü anlayabiliyoruz. Ancak Kavakçı’nın icthad anlayışında geleneğin bütün birikiminin tespit, tasnif ve tahkikinden sonra yapılacak bir uzmanlar heyetinin icthadının tam anlamıyla makbul olduğunu anlamak son derece önemlidir. Ona göre problemlere duyarsız kalmak ne kadar isabetsizse, ehil olmayan kişi ve heyetlerin de icthadı bir o kadar yanlıştır.

4. Değişim Anlayışı

“Ezmânın tagayyürü ile ahkâmın tagayyürü inkâr olunamaz.”¹³ kaidesi İslam hukukçuları tarafından çok farklı şekillerde anlaşılmuştur. Kimi âlimler bu

¹² K1, Kişisel Görüşme, 27 Ocak 2023.

¹³ Hüseyin Kahraman (ed.), *Mecelle Kartelası* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017), 39. Değişimin hukuki tartışmalar üzerindeki etkilerinin inkâr edilemeyeceğine ilişkin bir ilkedir. Kuran ve sünnetteki nesh başta olmak üzere şartların değişmesiyle hükümlerin değişmesi anlayışı ilk dönemlerden itibaren kabul

kaideyi nasları iptal edecek şekilde yorumlarken kimileri de ölçü birimlerinde olan değişikliklere kadar sınırlandırarak son derece dar bir yoruma tabi tutmuşlardır.

Bu durum İslam hukukçuları arasında ifrat ve tefrite yol açan görüşlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Kavakçı kendisine yönelttiğimiz bu konudaki sualimize şöyle cevap vermiştir:

“Son iki yüzyılda ulaşım ve iletişim şartlarının akıl almaz bir şekilde gelişmesi dünyanın küreselleşmesine neden olmuştur. Doğudaki batıdaki kuzeydeki güneydekini yakından takip eder hale gelmiştir. Dolayısıyla siyasi, içtimai, iktisadi ve kültürel alanlarda büyük ve hızlı bir dönüşüm ve değişim söz konusu olmuştur. Dünyayı ve ahireti kazanmaya talip olan Müslüman'ın ve özellikle de İslam hukukçularının bu durumu görmezden gelmeleri mümkün değildir. Haliyle ortaya çıkan yeni problemlere ve yöneltilen spesifik suallere cevap vermemek çözüm değildir.

İslam hukukçusu psikoloji, sosyoloji, antropoloji, tarih, coğrafya, felsefe ve analitik düşünme tekniklerini son derece iyi öğrenmeli ve en az bir doğu bir de batı dilini ilmi yazıları anlayacak derecede meleke haline getirerek öğrenmelidir. Aksi takdirde karşı mahallenin bu hızına cevap vermek mümkün değildir. Müslümanlar kendi aralarındaki kısır tartışmaları bırakıp başta ABD olmak üzere İslam'ı tanımayan Hz. Muhammed'i duymayan coğrafyalara yönelmelidirler. Avrupa, Osmanlı karşısındaki muhalif tavrı; Ortadoğu yönetim kadroları ise milliyetçilik ve emperyalistlerin kışkırtması yüzünden Türkiye'ye mesafeli durmaktadırlar. Dünyayı eski dünya ile sınırlamamalı değişimi gözlemlemek için bütün coğrafyaları tanımaya çalışmalıyız.”¹⁴

Kavakçı'nın ifadelerinden esas olanın değişime kapılmak değil değişimi iyi analiz edip 1400 yıllık birikimimiz ile bu değişimi İslam'ın lehinde olacak şekilde yönlendirmenin olduğu anlaşılmaktadır. Kavakçı'nın muhtelif birçok konuşmasında ağaç temsili esas aldığı bir taraftan geleneği korurken diğer taraftan da günceli yakalamayı hedeflediği anlaşılmaktadır.

görmüştür. Örneğin, şahitlik için Hanefiler ilk dönemde teskiyeyi şart koşmazken daha sonraki dönemlerde bu konudaki görüşleri değiştirmiştir.

¹⁴ K1, Kişisel Görüşme, 27 Ocak 2023.

5. Makâsıd Anlayışı

Batıda Osmanlı, doğuda Babürlü hâkimiyetinin zayıflamaya başlamasıyla birlikte bazı tecdit, ihya, ıslah ve reform fikirleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Gerek Müslümanlar arasından ve gerekse de oryantalistlerden İslam Hukukuna yöneltlen tenkitler cevaplandırılmaya çalışılmış ve fikhın dinamizmini artırmak için çeşitli yollar düşünülmüştür. Bu yöntemlerden biri de makâsıd anlayışıdır. Metinlerin lafızlarından ziyade maksat ve gayelerinin esas alınması gerektiğini ileri süren bu anlayış Gazali (ö.505), Şâtıbî (ö.790), İzzeddin İbn Abdüsselâm (ö.660), Tahir b. Aşur (ö.1284) gibi âlimlerin konuya yönelik eserlerini esas aldıklarını ifade etmekte, karşıtları bulunan kişileri de literalist ve lafızcı olarak isimlendirmektedirler.¹⁵

Kavakçı makâsıda bakışını şu şekilde özetlemektedir:

*“Makâsıd ilmi son derece önemli ve faydalı olmakla birlikte henüz usûl ve fûru’u iyice içselleştirmemiş birçok kişi bu ilimle alakalı olarak bilgisizliklerini gizlemeye çalışıyorlar. Hâlbuki İslam hukukunu meleke haline gelecek şekilde tahsil etmedikçe sadece makasıd ilmi ile bir yere varılamaz. Şâtıbî gibi birçok âlim bu konuda eser kaleme almış ama bu alanda her zaman Mâlikîler ipi omuzlamış. Bu nedenle mezhep farklılığını da göz önünde bulundurup Hanefî mezhebine nasıl tatbik edileceğini iyice kavramak lâzımdır.”*¹⁶

Kavakçı’nın ifadelerinden fıkıh eğitiminde makâsıdın kendince esas görünmediği ancak son derece faydalı mülâhaza edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Kavakçı, makasıd anlayışında olduğunu iddia eden birçok fikir insanının kendi kanaatlerini zaman zaman bu ilme söylettiklerini anladığını ifade etmektedir. Fıkıh birikimi göz önünde bulundurularak ortaya konulacak bir makasıd anlayışının İslam Hukukuna dinamizm katacağı kanaatindedir.

6. Modern Hukuk Eğitime Bakışı

Osmanlı döneminde medreselerde tahsil edilen fıkıh ilmi daha sonraki dönemlerde Medresetü’l-Kudât’da (1909) verilmeye başlanmıştır. Daha sonra

¹⁵ Ertuğrul Boynukalın, “Makasıdü’ş-Şeria”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/423-427.

¹⁶ K1, Kişisel Görüşme, 27 Ocak 2023.

cumhuriyet dönemiyle birlikte laikliğin kabul edilmesinin ardından hukuk fakülteleri açılmıştır.¹⁷

Bu durum hukukçular arasında yeni bir tartışmanın fitilini ateşlemiştir. “Hukuk fakültesi mezunu olmayan kişiler İslam hukukçusu olabilir mi?” bu tartışma eskisi kadar ateşli olmasa da Kemal Gözler’in birkaç yıl önce yazmış olduğu konuyla ilgili makale ile yeniden gündeme gelmiştir.¹⁸ Kavakçı bu konuda görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

“Fıkıh ilminin tarifi muhtelif kitaplarda birbirine yakın tarzlarda yapılmıştır. Sahip olması gereken alet ve şeriat ilimleri ehline malumdur. Modern hukuk bilgisinin gerekli olup olmadığına gelince kanaatimce en azından kanunların İslam’a uyup uymadığını anlamak ve hukuk nosyonu elde etmek için son derece faydalıdır. Hukuk fakültesinde eğitim almak ise doktora ve yüksek lisansa alınmanın tercih sebebi olmalıdır. Çünkü içinde yaşadığı ortamın hukuksal yapısını kavrayamayan kişilerin yeni çözümler ileri sürmek bir yana dursun vakayı kavraması bile çok zordur. Bu nedenle ben ve birçok arkadaşım ayrıca hukuk fakültesinde de eğitim aldık.”¹⁹

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Kavakçı tedavi için teşhisin önemini her fırsatta ön plana çıkarmakta ve günümüz fıkıh problemlerinin çözümü yolundaki bütün engellerin kaldırılmasını esas almaktadır. Fıkıh alanında ihtisas yapan kişilerin hukuk nosyonu ve bilgisi konusundaki eksikliği de kendisince bu engellerden biridir.

7. Rol Model Aldığı İlim Adamı

Gerek dini ve gerekse de dünyevi meslek ve alanlarda başarılı olmanın yollarından biri de muvaffak olmuş karizmatik bir şahsiyeti rol model almaktır. Max Weber’in karizmatik şahsiyet teorisi bu durumun sosyolojik temellerini açıklamaktadır. Kavakçı kendisine İslami ilimlerde rol model olarak seçtiği ilim adamını sorduğumuzda cevaben “Başta Hz. Peygamber ve Râşid Halîfeler olmak üzere birçok kişiyi kendime örnek alıyorum ancak akademik hayatımın ve fikri mücadelemimin rol modeli Muhammed Hamidullah hocadır. Yabancı dile olan

¹⁷ Mehmet İpşirli, “Medresetü’l-Kudât”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/343-344.

¹⁸ Gözler, “Hukuk-Fıkıh İlişkisi - İslam Hukukçusu Kimdir?”.

¹⁹ K1, Kişisel Görüşme, 27 Ocak 2023.

aşinalığım, akademik hayattaki titizliğim, sosyal hayatta diğerkâmlığım ve inandığım hakikat uğrındaki fedakârlık anlayışım hep Hamidullah Hoca'dan tevarüs edilmiştir. Onun ahlakı ve çalışkanlığı beni çok etkilemişti.”²⁰

Kavakçı'nın yukarıdaki ifadelerinden anlaşıldığı üzere ilmi, ahlak ile beraber olduğunda önemsemektedir. Hamidullah'ın ahlaki yapısı, onun ilmi bir rol model olmasındaki en büyük nedendir.

8. İslam Hukukunda Yapılması Gereken En Önemli Faaliyet

Kavakçı başta Müslüman ülkeler olmak üzere birçok ülkeyi ve devlet adamını ziyaret imkânı bulmuş bir İslam âlimidir. Bu gezileri esnasında Müslümanların ve özellikle de ilim adamlarının muhtaç olduğu vasıfları tespit etmeye çalışmıştır. Kendisine sorduğumuz “Sizce İslam hukuku alanında yapılması gereken en önemli iş nedir?” sorusuna şu şekilde cevap vermiştir:

“Kanaatimce Müslümanlar birçok nimetlere sahip olmalarına rağmen bunların dağınık olmasından kaynaklı olarak çok az istifade edebilmektedirler. Bence öncelikle ilk dönemden itibaren kaleme alınmış bütün İslami eserler mümkün olduğunca bir kütüphanede bir araya getirilmeli ve dijital ortama aktarıldıktan sonra değişik açılardan en kullanışlı şekilde tasnife tabi tutulmalıdır. Birçok alanında uzman ilim adamı bir araya getirilip çeşitli konularda uzmanlıklarının geliştirilmesi sağlanıp bunlar arasında koordinasyonlu ilmi heyetler kurulmalıdır. Bu uzmanlara yardımcıları tahsis edilip yaptıkları ilmi çalışmalar genişletilmiş ve özetlenmiş raporlarda biriktirilmelidir.

İlim adamları arasındaki dil problemi halledildiği gibi ilimler arasındaki terminoloji kargaşası da ortadan kaldırılmalıdır. Bu teşebbüs mümkünse bütün Müslüman devletlerce, mümkün değilse en azından bir Müslüman devlet tarafından, o da mümkün değilse güçlü vakıflar ya da iş adamlarınca desteklenmelidir. Ve iktisadi ve siyasi krizlerden korunmalıdır.”²¹

Kavakçı'nın bu projesi kısmı olarak çeşitli ülke ve kurumlar tarafından yapılsa da bu düzeyde henüz gerçekleştirilememiştir. Âlemgîr Şâh'ın Fetâvâ-yı

²⁰ K1, Kişisel Görüşme, 27 Ocak 2023.

²¹ K1, Kişisel Görüşme, 27 Ocak 2023.

Hindiyeye, Ahmet Cevdet Paşa'nın Mecelle projeleri Kavakçı'nın istediği boyutta olmasalar da yakın örneklerdir.

Kavakçı'nın bu projesi uygulandığında sadece ilmi değil aynı zamanda içtimai alanda da büyük bir terakkinin gerçekleşeceği umulabilir. Çünkü birbirini anlayan ve çeşitli kültürlerle sahip olan insanlar, şayet mürüvvet sahibi iseler bilginin karşısında ihtilafa müspet anlamda son vereceklerdir. Bu da zaten Hazreti Peygamber'in "Ümmetimin ihtilafı rahmettir." kavline memduh bir durumdur. İletişim kanallarını son ana kadar açık tutan birey ve toplumların hakikate ulaşma olasılığının çok daha yüksek olduğu, bunun da sonuçta ihtilafların asgariye indirilmesi ve problemlere ortak çözümler üretilmesi hususunda fayda sağlayacağı açıktır.

9. Kavakçı'ya Yapılan Eleştiriler

Kavakçı, gerek evlatlarının siyasetle meşguliyeti ve gerekse de geniş bir sosyal çevreye sahip olmasıyla bilinirlik kazanmıştır. Amerika'da ikamet ettiği yıllarda bilinirliği kısmen azalmışsa da kızı Merve Kavakçı'nın mecliste verdiği başörtüsü mücadelesiyle yeniden artmıştır. Torunu Fatıma'nın Cumhurbaşkanı danışmanı olması ve Joe Biden ile yapılan özel görüşmede Cumhurbaşkanı mütercimlik yapması Kavakçı ailesini bir daha gündeme taşımıştır. Yusuf Ziya Kavakçı, ailesi ve siyasi söylemleri ile birçok eleştiriye maruz kalsa da biz kendisine ilmi açıdan hangi eleştirilere uğradığını sorduğumuzda şu şekilde cevap verdi:

"Beni genelde Hamidullah Hoca'ya olan sevgi ve bağlılığım nedeniyle eleştirirler. Fakat münekkitlerin yapmış olduğu eleştirileri incelediğimde onları haklı göremiyorum. Çünkü Hamidullah Hoca onların tanıttığı gibi modernist, reformist ve bidatçı bir kişi değildi. Aksine Şâfi mezhebine mensup, Ehli Sünnet inancına sahip, son derece takvalı ve güzel ahlak sahibi bir âlimdi. O'nun başta Fransa olmak üzere yurtdışında yazmış olduğu eserlerin muhatabı çoğunlukla gayrimüslimlerdir. Bu sebeple hoca onların anlayacağı dilden ifadeler kullanmaya çalışmış. Bu da hocanın o düşüncede olduğu evhamını kalplere düşürmüştür. Fakat hoca benim gördüğüm kadarıyla Ehli Sünnet bir âlimdir. Necip Fazıl'ın "Baidullah" demesi de yukarıdaki sebeptendir.

Fazlurrahman'ın İslam iktisadına dair kitabını tercüme etmeme gelecek olursak, ben Fazlurrahman'ın diğer kitaplarını okuma fırsatı bulamadım. Bütün

*görüşlerini de bilmiyorum. Bu kitabı faydalı bulduğum için tercüme ettim. Kendisi bizim anladığımız tarzda mütebahhir bir âlim olmasa da son derece başarılı bir akademisyen ilim adamıdır. Benim 'Huz mâsafâ, da'mâ keder' anlayışında olduğum bilindiğinde bu tenkitler de önemini yitirecektir."*²²

Kavakçı'nın yukarıdaki ifadeleri esasen bizce de ikna edicidir. Esasen bilinirliği yüksek olan bu kişilerin böyle eleştirilere maruz kalması son derece olağandır. Önemli olan kişilerin kendileri hakkındaki beyanları ve ortaya koydukları ilmî eserlerdir.

Sonuç

Cumhuriyet döneminde medreselerin kapatılmasıyla birlikte kesintiye uğrayan İslâm hukuku eğitimi, ilahiyat fakültelerinin açılmasıyla birlikte yeniden canlılık kazanmaya başlamıştır. Yusuf Ziya Kavakçı da bu geçiş döneminde yetişmiş Osmanlı hukukçularının ileri gelenleriyle tanışıp ders alma imkânı elde etmiş ilim adamlarımızın en önemlilerindedir. Gerek eğitimde elde ettiği başarılarıyla gerek fikri mücadelesiyle ve gerekse de yazdığı eserler ve yetiştirdiği talebeleriyle ilim tarihine iz bırakan şahsiyetlerdendir. Onun hem ilahiyat hem de hukuk eğitimi almış olması kendisinden sonra birçok ilahiyatçıya da ilham vermiştir.

Kavakçı hem uluslararası fetva kurulları vasıtasıyla fikhçiliğini hem de uluslararası boyutta yaptığı avukatlığı münasebetiyle hukukçuluğunu makro düzeye taşımış ve bildiği yabancı diller vasıtasıyla mesleklerini icra ederken hiçbir sıkıntı çekmemiştir. Ayrıca Kavakçı klasik İslami eğitimle modern eğitimin nasıl mezcedileceğini ve bu terkinin nasıl bir sonuç vereceğini bizlere göstermesi açısından son derece önemli bir örnektir. Yine Kavakçı gelenekle güncelliği nasıl beraberce hayatımıza ve fikrimize yansıtacağımızı gösteren bir misal olması açısından son derece ehemmiyetlidir. Zülcenaheyn olarak nitelendirilebilecek olan Kavakçı ve benzeri âlimlerin hayatlarının bilinmesi yenilerinin yetiştirilebilmeleri için zaruridir.

²² K1, Kişisel Görüşme, 27 Ocak 2023.

Kaynakça

- Anadolu Ajansı. “Prof. Dr. Yusuf Ziya Kavakçı: Dünyanın Osmanlı, Türk ve İslam ilim irfanına ihtiyacı var”. *YouTube*. Yayın Tarihi 25 Haziran 2020. <https://www.youtube.com/watch?v=yMdZ5BYDlks>.
- Anayasa.gen.tr. “Hukuk-Fıkıh İlişkisi - İslam Hukukçusu Kimdir?”. Erişim 29 Ocak 2023. <https://www.anayasa.gen.tr/hukuk-fikih.htm>.
- Bin Yıl Anatolia TV. “Prof. Dr. Yusuf Ziya Kavakçı Kimdir?”. *YouTube*. Yayın Tarihi 14 Nisan 2018. <https://www.youtube.com/watch?v=lqNmMK5rw70&list=PLyaCPTJw3rsjgkGrAZTzIf6ulppATpEl&index=3>.
- Boynukalın, Ertuğrul. “Makasidü’ş-Şerîa”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 27/423-427. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Çalış, Halit. “Zaruret”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/141-144. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Erdoğan, Mehmet. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 1. Basım, 1998.
- Hasan Basri Çantay Meâli. Erişim 29 Ocak 2023. <https://www.kuranayetleri.net/ibrahim-suresi/hasan-basri-cantay-meali>.
- Islamic Tribunal. “İmam Yusuf Z. Kavakçı”. Erişim 29 Ocak 2023. <https://www.islamictribunal.org/attorneys/imam-yusuf-z-kavakci/>.
- İspirli, Mehmet. “Medresetü’l-Kudât”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/343-344. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Kahraman, Hüseyin (ed.). *Mecelle Kartelası*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017.
- Vav Tv. “Prof. Dr. Yusuf Ziya Kavakçı'nın İlim Yolculuğu | Yüzler ve İzler (68. Bölüm)”. *YouTube*. Yayın Tarihi 24 Ocak 2023. https://www.youtube.com/watch?v=tpW7J7L_tps.